Чыла эл пролэтар-влак, ушныза!

Лэнин-Сталин паша вэрч кучэдалаш йамдэ лий!

ЙАМДЭ ЛИЙ

ВЛКСМ МАРОБКОМЫН органжэ
1937 ий, 27 йанварь
№ 5 (441)

ЛЭНИН-СТАЛИН ПАРТИЙЫН БОЙЭЦШЭ

Кок ий ончыч, 1935 ий 25 йанварыштэ социалист строительствын кугу организатыржэ да вуйлатышыжэ, пэнгыдэ большэвик, Лэнин-Сталин тунымтымашын йандарлыкшэ вэрчно йыдэ кучэдалшэ Валэрийан Владимирович Куйбышэв колэн.

В. В. Куйбышэв 1888 ий майыштэ Омск олаш шочын. 16 ийаш улмыж годымак Омскысо социал-дэмократичэский организацыштэ пашам ыштэн. Тӱҥалтыш гычак тудо большэвик-влак радамыштэ лийын, кугыжан самодэржавий ваштарэш кучэдалын.

1905 ийыштэ Куйбышэв йолташ Пэтэрбургышто лийын, тушто тудо партийын пэш ответственнэ поручэньыжым шуктэн шогэн. Куйбышэв оружий шупшыктымашым да эралымашым организатлэн. Куйбышэв йолташ профэссиональный рэвольуционьэр—большэвик сэмын писын кушкын. 1907 ийыштэ Томскысо партийнэ комитэтын члэнжэ лийын. 1906 ий гыч 1916 ий мартэ Куйбышэв йолташым икана вэлэ огыл арэстоватлэныт да ссылкыш колтэныт.

1916 ийыштэ Куйбышэв йолташым большэвик влакын Самарысэ конфэрэнцэш арэстоватлэныт. Кугыжан правитэльствэ тудым Туруханский крайыш 5 ийлан ссылкыш колташ ыштэн. Туруханскыш каймаш корнэшыжэ тудым фэвральысэ рэвольуцо ваш лийын. Куйбышэв йолташ мöнгэш Самарыш пöртылэш, тушто тудым Самарысэ партий комитэтын пэрвой прэдсэдатэльжылан сайлэныт. Куйбышэвын вуйлатымыж дэнэ Самарэш совэт власть ышталтын.

Граждан сар жапыштэ Куйбышэв йолташ Йошкар армийын ик пэнгыдэ политичэский руководитэльжэ лийын.

Граждан сар пытымэк Куйбышэв йолташ совэт элын озанлыкшым тöрлатымэ пашашкэ кусна.

X-шо сйэздыштэ В. В. Куйбышэв партий рӱдö комитэт члэныш кандидатлан, а XI-шэ сйэздыштэ Рӱдö Комитэт члэнлан сайлалтын. 1923 гыч 1926 ий мартэ ВКП(б) Рӱдö Контроль Комиссым вуйлатэн, партийын тушманжэ-влакым, партийын иктылыкшым кӱрлаш тöчышö кашакым партий радам гыч ӱштын. Калык Озанлык Высшэ Совэт вуйлатымаштэ шогэн, Куйбышэв йолташ элым индустриангдымэ шотышто шуко ыштэн. 1927 ий дэкабрь гыч Куйбышэв йолташ ВКП(б) Рӱдö Комитэт Политбӱро члэнлан шогэн.

Мэмнан кугу вождьна Сталин йолташын ӱшан соратникшэ—Куйбышэв йолташ ышкэнжын чумыр илышыжым пролэтар диктатурым пэнгыдэмдышаш, социалэзмын сэнгымыжэ вэрч кучэдалмашкэ пуэн.

ПОЧЭШ КОДШЫЛАН ЖАПЫШТЫЖЭ ПОЛШЫЗА!

Тэнэйсэ 1936-37 тунэммэ ийын II чырыкыштыжэ V—VII да 8 класслаштэ тунэмшэ-влакын руш йылмэ, матэматик дэн да историй дэн шинчымашышт ӱлнö шога. Тэвэ тыгай цифрым ончалза: руш йылмэ дэн V—VII класслаштэ 22,37 процэнтшэ писмэннэ паша дэнэ уда отмэткым налыныт. А устно йодыштмаштэ руш йылмэ дэнак 10,9 процэнт удан тунэмшэ лэктын.

Тыгэ удан тунэммаш—мэмнам, руш йылмэ дэн туныктышо-влакым пашашкэ чот кычка. Почэш кодшо-влак дэнэ пашам чотырак ыштыман, нунылан ышкэ жапыштыжэ полышым пуыман. Почэш кодшо-влак дэнэ паша ыштымаш—тидэ школын пэш кугу отвэтствэн пашажэ. Почэш кодшо-влак дэнэ альэ мэ кӱлэш сэмынак пашам ыштэн огына мошто. Ыштэна гынат, пэш шагал ышталтэш. Кызыт мартэ тыгэ лийэдэн: урок дэч вара кодэн, нунын дэнэ пашам ыштэныт. Тыгэ тунэмшэ йоча-влак шинчымашым налшаш олмэш, утларак нойыктарымашым вэлэ налыныт. Адак тыгэат лийэдэн: удан тунэмшым сай тунэмшэ дэкэ пэнгыдэмдылыныт. Тыгэ отличник-влак шуко годым эсогыл ышкэ йара жапыштым модаш лэкдэ, почэш кодшым туныктэн эртарэныт да ышкэныштынат отмэткышт начарэмын. Почэш кодшо-влаклан кэчэ йэда, эрэак полшэн шогымаш лийын огыл.

Посна жапыштэ ончыктышо итог почэш, уло тӱшкам почэш кодшылан шотлэныт да нунын дэнэ йэшаркалэн заньатьым эртарэныт. Нунын туныктымо програм ик гай лийын. Ты годым, йужо тунэмшылан матэриал йалт огэш кэлшэ гынат, жап эртарашлан коштын. Вэт почэш кодшыш иктаж могай прэдмэтын посна ужашыжым умылыдымат логалыныт.

Йужо туныктышо почэш кодшо дэнэ пашам ыштэн огэш мошто. Тыгэ ыштат: туныктышо почэш кодшылан иктаж могай йодышым пуа да, тунэмшым шуко жап каласкалыкта. Тыгэ ыштымэ йонгылыш, уло классын ончыко кайшашыжым кучымаш лийэш. Но тидым йонгылыш умылымо огэш кӱл. Почэш кодшо дэчат йодыштташ кӱлэш. Тэвэ тыгэ ышташат лийэш: Иванов, альэ Пэтров кодшо урокышто иктаж могай йодышлан каласэн, умылэн кэртын огыл гын, а туныктышылан тидым ушышко налман, ты кызытсэ урокышто уло класс ончылан йодмашым шиндаш лийэш. Иванов, альэ Пэтров, вэт тый кодшо урокышто тидэ нэргэн ыжыч умылтарэмыланна, йоча-влак, айста ончэна, тудо кузэрак урокшым йамдылэн. Тыгай примэр йатыр уло. Почэш кодшо вигак шижэш: тудлан чыланат полшат.

Почэш кодшылан кэчэ йэдак, ойырлыдэак полшыман. Тунэмшэ-влакын кажнэ йодышыштлан вашмут лийжэ. „Пэш уда" да „уда" отмэткэ шындылмэ гына шагал. Тунэмшэ кажнэ посна тьэмым сайын умылыжо. Уло школын коллэктившэ дэн туныктышо, тунэмшэ-влаклан кызытак почэш кодшылан полшаш пижашышт кӱлэш. Тидым класс дэн классын социалист тангасымашыштым тэргымэ годымат сайын шоналтыман. Социалист тангасымаш тунэммэ ий пытымэшкэ школ коллэктивлан руш йылмэ да матэматик дэн сай ончыктышым пужо.

Бэльанин И.

Сӱрэтыштэ: Йошкар-Олан эн рвэзэ йэчызыжэ Рэм Спэранский. Тудо 3 ийат 7 тылзаш. Рэм кэчэ йэда йэчэ дэнэ мунчалта.

Пионьэр отрӓд почылтмылан пэш куанышна

Тэнэй мартэ мэмнан школышто пионьэр отрӓд укэ ыльэ. Тэнэй отрӓдым почын улыт, отрӓд лиймылан путырак куанышна. Ындэ отрӓдна пашашкэ пижын. Тэвэ МОПР кружокым почыч, фашист тӱрмаштэ йöсланэн шинчышэ рэвольуционьэр-влаклан да нунын йэшыштлан эшэ чот полшаш тӱҥалына.

Виногоров Васлий.

Кундуштӱр тӱҥалтыш школ, Роҥго район.

Троцкистский параллэльнэ группым судитлымэ процэсс

23 йанварьыштэ Москошто Ушэмвлак пöртын Октябрьский залэшыжэ ССР Ушэм Вэрховно судын Войэннэ Коллэгийжэ Пäтаковын, Радэкын, Сокольниковын, Сэрэбрьаковын да моло-влакын родиныланыла вэмэным ыштымэ, шпионаж, диверсий, врэдитэльства да тэррорист актым йамдылымэ пашаштым ончаш тÿҥалын. Нуно РСФСР уголовно кодэксын 58-1-а, 58-8, 58-9 да 58-11 статьажэ-влак почэш титаклалтыт.

Судын составшэ тыгай: вуйлатышэ—ССР Ушэм Вэрховно Суд Войэннэ коллэгий прэдсэдатэль армвойэнйурист В. В. Ульрих, суд члэн-влак—корвойэнйурист И. О. Матулэвич да диввойэнйурист Н. М. Рычков.

ССР Ушэм прокурор А. Я. Вышинский титакла.

Суд сэкрэтарь 1-шэ ранг войэнйурист А. Ф. Костьушко титаклымэ заключэным лудын пуэн. Варажым Ульрих йолташ кажнэ титаклымэ дэч йодышто. Титаклымэ-влак чыланат шкэныштын титакан улмыштым тичмашын признатлышт.

Суд титаклымэ-влак дэч йодышташ тÿҥалэш. Эн пэрвойак титаклымэ Ю. А. Пäтаков йодышталтэш.

Вышинский йолташын йодыштмыжлан Пäтаковын пуэдымэ вашмутшо гыч тыгэ койэш: 1926—1927 ийыштэ партий ваштарэш Троцкий дэнэ пырльа кучэдалмэ дэч вара, ик жап изын илымэк, Пäтаков 1931 ийыштэ троцкист пашам угыч ышташ тÿҥалын. Тунам Бэрлиныштэ илышэ Л. Д. Троцкий дэнэ кылым кучэн илэн. Троцкийын Сталиным да тудын полышкалышыжэ-влакым сÿмырал шуаш, тидлан ССР Ушэмыштэ улшо чыла антисталинский вийым чумыраш, партий дэн правитэльствын озанлык шотышто чыла мэроприйатьыштлан торэшланаш ÿжмыжö дэнэ Пäтаков кöнэн да Совэт Ушэмыштэ шкэ йыржэ чыла ожнысо троцкист-влакым чумырэн, Радэк, Сокольников, Сэрэбрьаков да моло-влак дэнэ ушэн, троцкист цэнтрым 1933 ийыштэ организоватлэныт. Тидэ цэнтр Зиновьэв, Камэньэв да моло влакын троцкистско-зиновьэвский обйэдиньонно цэнтр дэнэ параллэльнэ лийын. Тудын цэльжэ—обйэдиньонно троцкистско-зиновьэвский цэнтрым совэт властьын тÿжвакэ луктын шалатымэкыжэ, тудым алмаштыш да тудын пашажым умбакыжэ ышташ, Сталиным вуйлатымэ партий дэн совэт правитэльствэ ваштарэш кучэдалаш.

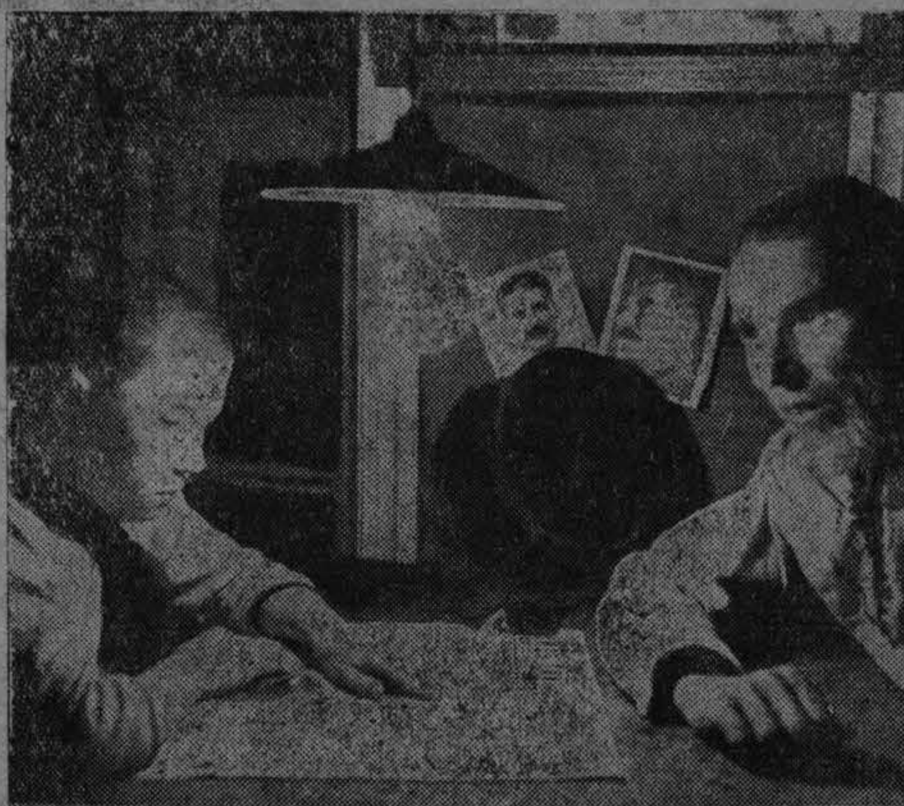
Титаклымэ Пäтаков дэч суд 23 йанварь эр дэн кас засэданьэ мучко йодыштын.

Тунэмаш огыт кошт

Мэмнан, 6 классыштэ тунэмшэ-влак Пушкарьова Настий, Шэрстобитова Лиза, Тайков Лукойан кызыт тунэмаш коштмым чарнэн улыт. Нуно школышко коштмо олмэш мöнгыштышт модын вэлэ коштыт. Мэ школышко кошташ кÿлэш ман ой лэна гынат, нуно огыт колышт. Школ дирэктыр Смирнов йолташ, нуным школышко кондаш кÿлэш! Загайнов Васлий.

Кужмарий ПКШ, Рэнго район.

2-шо могыр „Йамдэ лий".

Сÿрэтыштэ: колхозник Рукавишников И. ышкэ уныкажын—пионьэр Дьоман газэт лудмыжым колыштэш („Социализм" колхоз Марий Турэк район).

„Элэксан, альэ тудын ачажэ титакан"?)*

Ачажлан эргыжым тыгэ кыраш кö правам пуэн?

Йолташ-влак, мыйын шонымаштэм Элэксанын ачажэ йöршэш ок кÿл, шакшэ пашам ыштэн. Эргыжэ кэч могай осал пашам ыштэн гынат, тугак чот кырымэ да пылыш гыч шÿдырэн кайымэ огэш кÿл ыльэ. Элэксанын ачажым тыгэ кырмыжлан суд ончыко шогалташ кÿлэш.

Элэксанымат пыдалаш ом шоно. Шолышташ огэш йöрö, тидэ пэш осал, йöрдымö паша. Пионьэрлан гын, путырак намыс! Мэмнан илышна сай, вэсэла лийжэ манын Сталин йолташ ышкэак тырша. Тудо, ачана—тыгай осал паша ышташ огэш туныкто, тудо мэмнам сай да отличнэ тунэмаш туныкта, шÿда. Музуров Виктор.

Йошкар-Оласэ 4-шэ №-ан ПКШ.

*) 14 йанварыштэ лэкшэ 3 №-ан „Йамдэ лий" газэтым ончо.

Ачалан шочшо вэрч тыршыман

— Васлий кугыза, Элэксанын ачажэ сайым ыштэн огыл. Мый йалтак öрым: кузэ тугэ чот кыраш лийэш? Ышкэнжын титакшэ да эргыжым кыра. Эргыжлан йочым налын пуаш—тудын пашажэ ыльэ. Вэт ача кэч кунамат шочшо вэрч тыршэ: эрэак тэмшэ лийышт, кылмэн ынышт кошт, сайын тунэмышт, акылан, пэнгыдэ кушкышт—манын шона. Мыйын йочэм укэ, ышкэ ыштэнат ом мошто да ом кэрт гын, ачам кэч кузэ ыштыжэ, альэ налжэ—тидэ мыйын паша огыл!—манын воза Лиза Димитрийэва (Йошкар-оласэ 4-шэ №-ан школышто тунэмшэ).

— Элэксанын ачажэ пэш аҥыран ыштэн. Налмэ йочым кунам тугэ магазинышкэ мöнгэш ужалэт, пуэт? Эргычын кумылжым мо сэмын волтэнат вэт, эшэ ÿмбачын тудымак чот кырэнат. Тугэ кыраш пий огыл вэт! Пийат сайын ойлымым умыла. Тыйын ача шÿмэт йöршэш укэ. Мый гын, тый гайэт ачам, тулэч умбакыжэ ачамлан ом шотло ыльэ.

Но тый Элэксанжат титакым ыштэнат, шолыштмаш пэш шучко, осал паша. Ты осал паша дэч кызытак корангат,—манын шонэм.—Ивайков Гаврил воза (Гаврил ты школыштак тунэмэш.)

Пионьэр—осал пашам огэш ыштэ

3-шо №-ан „Йамдэ лий" газэтэш пэчэтлалтшэ „Элэксан, альэ тудын ачажэ титакан" статьам мэ лончылышна.

Мыланна иктэ палэ—Элэксанын ачажланат, Элэксанлан шкаланжат тыгай пашаш шумо ок кÿл ыльэ. Элэксан вэт тунэмшэ-пионьэр, а пионьэр нимогай шакшэ пашамат ок ыштэ, тидын дэнак тудо моло рвэзэ-влак дэч ойыртэмалтын шога. Элэксанын ачажат пэш кугу йоҥылыш корным пурэн кайэн. Кö тыгэ йочам ончэн купта? Кэч могай йочанат мунчалтымыжэ шуэш. Элэксан шкэжэ йöчым ыштэн огэшак кэрт гын, ачажлан кузэ гынат, муынак пуаш кÿлэш ыльэ. Бэлов Гр.

Пэрвой вэрым налшашлан тыршэм

Коҥымшо чырыкыштэ мый томам (уданрак) тунэмым. Лачак ик прэдмэт дэнэ вэлэ отличнэ ыльэ. Молыжо сай да посрэдствэн ылыч. Мый Бирьуков Каври дэн ÿчашэн тунэмам. А Каврин 8 прэдмэт дэнэ отличнэ лийын. Тудын да моло йолташэм-влак ончылно мыланэм кугу вожылмаш лийэ. Ындэ ты III-шо чырыкыштэ Каврим поктэн шуын, сэнгаш, пэрвой вэрым налаш чот тыршэм. Уло вийэм пыштэн тунэмаш пижынам.

Адак мэмнан школна Парэнгысэ йоча пöрт дэнэ ÿчашэн тунэммэ договорым ыштэн. Чыла тунэмшэ-влакнат, III чырыкыштэ мэмнан ик удан тунэмшат ынжэ код манын тыршат.

Иванов Андрэй.

Кужэнгэр йоча пöрт, III класс.

Мутым пуэм

Мый, Кэлмак-Сола тÿҥалтыш школын (Рэнго район) III классыштыжэ тунэмам. II-шо чырыкыштэ 7 отличнэ отмэткым налым. III-шо чырыкыштат отличнэ тунэмаш мутым пуэм.

Иванов Пэтр.

Отличнэ тунэмэш

Бэкэшэв Йыван 7 классыштэ чыла прэдмэт дэнат отличнэ да сай тунэмэш. Тэнэй тунэммэ ийыштэ, тудо ик минутлан школышко почэш кодын толын огыл. Каныш жапым моштэн эртара: газэт-журналым лудэш. Кэчэ йэда катокышко мунчалташ коштэш. Тэвыс садланак тудо сайын тунэмэш. Бэкэшэв дэч мэ эрэ примэрым налына.

Григорйэв Алэксандр.

Азйал ПКШ, Морко район.

Кугу намыс!

Кодшо, 14 йанварьыштэ лэкшэ „Йамдэ лий" газэтэшна „классыштэ хулиган-влак озаланат" манын вozалтэ. Тыгэ совэт школыштына сайын тунэм моштыдымылан да хулиган пашам ыштылмылан чот öраш логалэш. Мэмналан тугай Лобанов, Исайэв да Майоров-влак дэнэ чот кучэдалман, а утларакшым нуным тöрлаташна кÿлэш. Тэвэ мэмнан Кугу-Шигак пэлэ кыдалаш школышто (Звэнигов район) тунэмшэ-влак тэлэ каникулыштым шот дэч посна эртарышт. Сайын, культурно канышаш олмэш, нуно йалыштэ орол пöртым погынэн карт дэнэ модыч. Тунэмшэ гай огытыл, тамакым шупшыч. Йэфимов Онтон, Иванов Сэргэй, Власов Н. гын, аракамат лöкэн улыт.

Тунэмшэ йолташ-влак, совэт тунэмшылан тыгэ хулиган койышым покташ йöра мо? Йэфимов, Иванов, Власовмытлан намыс, совэт тунэмшын лÿмжым волтат. Шипов Миклай.

Йодсан умылтарэн

Пионьэр комсомолыш пурмыж дэч вара, мо мартэ пионьэр-комсомоллан шотлалтэш

ВЛКСМ Рӱдӧ Комитэтын кокымшо плэнумжын пунчалжэ почэш, пионьэр отрӓд-влак 8-шэ класс мартэ лийыт. Тылэч варажэ, пионьэр-комсомолэц-влак 9-шэ дэн 10 классыш кусынымыт мӧнгӧ пионьэр отрӓд гыч лэктын, ышкэ школыштын комсомол организацыштышт пашам ыштэн кэртыт.

Пионьэрыш пуршо-влаклан торжэствэннэ обэщаньэ тошто ганьак кодэш мо?

Пионьэрыш пуршо-влакын ышкэнышт(ы)м кузэ кучымо нэргэн у правилэ альэ пэчэтлалтын огыл, сандэнэ кызытэш тоштак кодэш.

Пионьэр организацыш пураш шонышо тунэмшэ-влаклан иктаж могай испытатэльнэ жап пуалтэш мо?

Укэ, пионьэрыш пураш шонышо тунэмшэ-влаклан нимогай испытатэльнэ жапат ок пуалт. Пураш шонышо тунэмшым отрӓд дэн звэнаш утларак шупшын шогаш, тудлан тӱрлӧ пашам пуаш. Нимогай испытаньэ дэч посна отрӓдыш пуртэлтэш.

Пионьэр отрӓд вожатый справочникым кушто, кузэ муман?

Пионьэр отрӓд вожатый справочникым „Молодая гвардия" издатэльствэ пэчэтлэн луктын. Тиражшэ 50.000 экзэмплар. Справочник ВЛКСМ Рӱдӧ Комитэт пионьэр пӧлка разьворстко почэш чыла вэрлашкэ колтэн пытарымэ.

Кызытсэ жапыштэ адак 50000 экзэмплар уштарэн луктэлтэш. Тидын дэн пырльак кокымшо выпускым пэчэтлэн лукташ пижыныт. Кокымшо выпускышто тӧрлатымаш да йэшарымаш-влак лийыт. Тудо 1937-шэ ийын пэрвой квартальыштыжэ лэктын шуэш.

Саша радио дэнэ виктарышэ корабльым ышта

Саша Сидоров Йошкар-Оласэ кыдалаш школышто тунэмэш. Саша радио дэн фото пашам пэш йӧрата. Радио дэн фотоаппаратын кузэ ышталтмыштым палэн нальэ, тунэмэ. Кызыт Саша фото сӱрэтым ышкэ ыштэн мошта, сӱрэтла. Радиоприйомникым ыштэн. Ындэ тэвэ шукэртэ огыл, радио дэнэ виктарыман корабльым ышташ тӱҥалын. Ты корабльым тудо шонымыжлан ыштэн шукташ тыршэ.

Морозов Виктор.

А. С. Пушкин

АНЧАР

(АЙАРАН ПУШЭНГЭ)

Кукшо, канга пустынь мландэш,
Кэч(э) эгдымэ ошма лоҥгаш,
Анчар—пушэнгэ шкэт кушкэш,
Пустынь орол гай шкэт шога.

Ир стэп пӱртӱс лач шыдыж годым
Тыгай пушэнгым шочыктэн,
Лышташ ораж дэн шыгыр вожшым
Осал айар дэн лык тэмэн.

Кэчывалым шокшо кэчэ дэнэ
Шӱм вошт айар шырчэн лэктэш,
А кас йулэш смола киш сэмын
Чот нугыдэм кылмэн шинчэш.

Анчар лиш ок мий кайык вусо,
Огэш тол тигр, мардэж гына
Азрэн пушэнгыш толын пэрна
Да йад дэн локтылэш сай йужым.
Коклан шэм пыл тышэч эрта
Да йӱр дэн мландым вӱдышта,
Тунам лышташ гыч йӱр тӱчалтыш
Айарыш савырнэн тӱча.

Но йэҥым йэҥ тыш ик кана
Пушэнгэ дэк поктэн колтэн:
Ты йэҥ кайэн да ик эрдэн
Кондэн йадан анчар дэч кишым
Да лывыжгэ лышташ дэн укшым,
А шкэнжын чылт пытэн кап вийжэ
Саҥгажым йӱштӧ пӱж вӱд мушкын.

Кондэн да йӧрлын возын лап
Омаш йымакыжэ пурэн.
Озажлан вэлэ лийын чап,
А кулжо возын да колэн.
Айар дэн писэ пикш мучашым
Кугыжа пэш чот шӱраш кӱштэн,
Да тудын дэнэ йот эллаштэ
Пэш шуко йэҥым пуштыктэн.

Шабдар Осып кусарэн.

Пушкин лӱмэш концэрт

Кой-Сола пэлэ кыдалаш школышто тунэмшэ-влакын да драмкружок вий дэнэ „У шурно" колхоз клубэш колхозник-влаклан кугу поэт лӱмэш чаплэ концэртым да спэктаклым ончыктышт. Литэратурым туныктышо Вараксин Пушкинын творчэствыж нэргэн колхозник-влаклан умландарыш.

Колхозник-влак адак ик кана Пушкин касым ышташ йодыч.

И. П.

Шэрнур район.

Пушкинын йомакыштым йӧратэн лудам

Мый альэ 2 классыштэ вэлэ тунэмам гынат, сылнэ литэратурым йатыр лудам. Утларакшым А. С. Пушкинын возымыжым лудаш йӧратэм. Кызыт „Шӧртньӧ кол", „Поп дэн балда" йомак-влакым лудым. Йомак пэш онгай улыт. Мый Пушкинын возымыжым ындэжым эшэ утларак тунэмаш пижам.

Никитина Анук.

Ронто район, Шӱргӧмбал тӱҥалтыш школ.

◆ ◆ ◆ ◆ ◆

ПЭРЭМЭН ГОДЫМ МОДАШЛАН

ВОШТОНЧЫШ ПУДЫРГЫШ

Чыланат йыр чумыргэн шогалза. Мый тыланда порым пуэм. Тэ пор дэнэ ышкэндан шогымо вэрым йыр палэмдыза. Мыйын кызыт вэрэм укэ. Сандэнэ мый модыктышо лийам. А тэ чыланат воштончыш. Мый иктаж воштончышым ончэн, тӱрлӧ сэмын ошкэдэн коштам. Воштончышат мыйын сэмынак коштын ончыкта. Мый адак вэс воштончыш дэк мийэн, тугак иктаж мом ыштылам, мыйын шэнгэлнэм шогышат тугак ышта. Мыйын йырэм шуко рвэзэ-влак погынымэш тыгэ ом чарнэ. Варажым „воштончыш пудыргыш" манын кычкыралам. Тидын дэч вара шангысэ мый йырэм пӧртшӧ рвэзэ-влак, чыланат коч могай гынат, вэрыш шогалаш вашкат, мыйат тугак. Но шангэ кӧ мыйын йыр пӧртдэ шогэн гынат, вэржэ гыч тарванэн, вэс вэрыш шогалаш тыршэ. А кӧ иктаж могай вэрым налын ок шукто гын, тудо вара мый ганьэмак модыктышылан шогалэш.

Мыйын блок-нотэм

Паровозым кӧ шонэн луктын?

Джордж Стэфэнсон—англичанэ инжэньэр. Тудо паровозым шонэн луктын да эн пэрвой кӱртньӧ корным ыштэн.

Кӧ тугай Уатт Бэнжамэн?

Уатт Бэнжамэн Джэмс 1736 ийыштэ шочын, 1819 ийыштэ колэн. Тудо шотландысэ мэханик улмаш. Тудо паровой машиным шонэн луктын.

Шахмат нэргэн

Шахмат модыш пэшак шукэртэ ий ожно лэктын. Тудын шочмо элжэ Индий, вэс сэмын Йэгипэт. Шахмат модышым Иэвропыш 8—9 курымышто араб-влак кондэныт. А Российышкэ тудо Эрвэл могыр гыч пурэн.

Шахмат дэнэ кӧ чэмпион?

Чыла пэш талэ шахматист-влак шахмат доскаш ончыдэ модын кэртыт. Тыгай чэмпионлан англичан (Англий гыч) Альохин шотлалтэш. Тудо Парижэш 1925 ийыштэ шахмат доскаш ончыдэ 28 партийым модын. Тыгак Бразилийэштат 1926 ийыштэ 29 партийым модын. Модмо рэзультатшат сай.

Иванов молан хулиганыш савырнэн?

Иванов Иван 7-шэ классыштэ тунэмэш. Тудо ындэ пионьэр тӱсыжым йомдарэн шуктэн. Кэчын шкэ дэчшэ изи йоча-влакым кыра. Йоча-влак мунчалтымэ курык-влакым локтылэш. Тугэ гынат, тудын койышыж нэргэн иктат ок шоналтэ. Садлан тудо тун(э)маш ат уда отмэткэ дэнэ тунэмэш.

VI-шо класс гыч VII классыш уда отмэткэ дэн вончэн ыльэ, ты уда отмэткым кызытат пытарэн огыл. Молан тудо тунэммаштэ шэнгэлан кодын кайа, молан хулиганыш савырнэн?

И. П.

Кой-Сола ПКШ, Шэрнур район.

Рэдакцэ дэч: *Иванов Иван мэмнан дэткорна. Но мэ тудым тыгай пионьэрлан шотлэн онаул. Ивановлан осал койышым койаш да тунэммаштэ вараш кодаш намыс. Иванов чын дэткорла пашам ок ыштэ. Тудын дэткор лийын кэртдымыжым тылэч вара рэдакцэ раш пала.*

Молан вожатый укэ?

Мэмнан Лажйал тӱҥалтыш школ пэлэн (Шэрнур район) пионьэр отрӓд уло. Тунэмаш тӱҥалмылан ындэ пэл ийат шуэш, ты жап коклаштэ отрӓд нымомат ыштэн огыл. Отрӓд пашам тарваташлан вожатыйат укэ. Молан мыланна Шэрнур райком вожатыйым ок пу? **А. Н.**

Рэспубликанэц-влак Лос Анхэлэс кӱкшӧ вэрым сэнэн налыныт

Мадрид фронтышто рэспубликанэц-влак Лос Анхэлэс кӱкшӧ вэрым пӱтыньэкак сэнгэн налыныт (Хэтафэ лишнэ). Тугак ты кучэдалмашэш 200 утла мӓтэжник-влакым плэныш налыныт да, шуко сар ӱзгарат нунылан вэрэштын. Ты кӱкшӧ вэр пэшак куго значэньан. Тудо пэрвойжым кок тылзэ утла мӓтэжник-влак кидыштэ улмаш.

17 дэн 18 йанварьыштэ Унивэрситэт городокышто пэш талэ кучэдалмаш кайэн. Рэспубликанэц-влак ышкэ наступлэньыштым огыт чарнэ. Нуно клиничэский госпиталь дэч ик мыньар мэтрлан брдыжэшырак чот шинчыныт. Сэдэ кодшо кучэдалмаштэ мӓтэжник-влак тӱжэм дэнэ пытэныт.

◆ ◆ ◆

Испанийсэ йоча-влакым Францийыш нангайымэ

Мадрид гыч Францийыш 180 испан йоча-влакым нангайымэ. Нуно францинй, бэльгий да швэйцар йэш-влак дэнэ пырльа илаш тӱналыт. Тидлан нуно ышкэак кэлшэныт. Нинэ йоча-влакым „испан йоча-влакым налмэ“ лӱмын ыштымэ комитэт ончэн шога.

◆ ◆ ◆

Школым пэтырышт

1 йанварьыштэ „Франкфуртэр Цэйтунг“ нэмыч фашист газэт у ий лӱмэш номырым луктын. Тидэ газэт ик страницым пӱтыньэк школ илышлан ойырэн. Гэрманийыштэ ты ийыштэ рвэзэ-влак кыдалаш школым 1931 ий дэч кок каналан шагалрак тунэм лэктыныт манын тушто ончыктымо. А Гэрманийын кугу школлаштыжэ, кызыт 1931 ий дэч 50 тӱжэм студэнтлан шагалрак тунэмэш манын пэчэтлымэ. Тыгэ школлам пэтырэн-пэтырэн, фашист-влак Гэрманийым Иэвропышто йӧршӧш культурдымо элыш савырат.

Вэс фашист элыштэ—Италийыштэ тыгак пашазэ дэн крэсаньык икшывэ-влакым грамотдымын кодаш тӧчат. Тэвэ „Грубина“ лӱман фашист газэт тыгэ сэра:

„63 тӱжэм студэнт дэн кыдалаш школышто 525 тӱжэм тунэмшэ рвэзэ-влак—тидэ Италийлан пэшак шуко“. Туштак умбакыжэ Италийыштэ тунэмшэ йэн-влак пэш шуко, сандэн изиш нуным изэмдаш кӱлэш манын пэчэтлымэ.

Тугэ гынат, кызыт Италийыштэ шым миллионат пэлэ грамотдымэ йэн уло. Тыгэ кажнэ вич итальйанэц кокла гыч ик итальйанэцшэ ни лудын, ни возэнат ок мошто (грамотдымэ).

(„Колхозные ребята“ гыч).

СОЙУЗНО РЭСПУБЛИК-ВЛАКЫН РӰДӦ ОЛАШТ

ССР Ушэмын калыкшэ луатик сойузно рэспублик-влакын рӱдӧ олаштыжэ калык 1917 ий дэнэ тангастарымаштэ пэш шукэмын.

		1917 ий	1936 ий
РСФСР	Моско	1.896.300	3.550.700
УССР	Кийэв	467.700	663.000
БССР	Минск	152 600	198.000
Азэрб. ССР	Баку	248 300	702.000
Груз. ССР	Тбилиси (Тифлис)	246 000	445.000
Арм. ССР	Йэриван (Эривань)	34.000	144.000
Туркм. ССР	Ашхабад.	58 900	102 500
Узбэкск. ССР	Ташкэнт	151.200	515.000
Таджик ССР	Сталинабад	3.200	49.000
Казахск. ССР	Алма-Ата	35.400	197.400
Киргизск. ССР	Фрунзэ	13.500	86 300

Тидэ цифр-влак мэмнан сойузно рэспублик-влакын рӱдӧ олалаштыжэ калыкын 1917 ий дэч вара пэш кугун кушмыжым ончыктат. Ожно шуко тыгыдэ калык-влак кугыжан кид йымалнэ кушкын кэртдэ тӱнчыгэн илэныт гын, Совэт власть лиймэ дэч вара, мутлан Фрунзэ олаштэ 6 каналан калык шукэмын, а Сталинабадыштэ—16 лан.

Школлаштэ пырдыж газэтым кузэ лукман

Пырдыж газэтым лукташ шичмэ годым, иктым шинчыман. Тэндан лукмо газэтда могай корно дэнэ лэктэш, могай пайдам пушашлык. Иатыр годым, школлаштэ газэт тыгэ лукталтэш. Тугай тунэмшэ, тугай титакым ыштэн, тудо йолташыжым кыра, молат. Ик газэтэш иктаж кок-кум осал паша нэргэн кугу гына замэткым возат да пырдыжыш сакалтат. Тунэмшэ-влак коклаштэ осал койышым чынак пытараш кӱлэш. Газэтыш чот возыман. Тудлан вэскана тӧрланашыжэ корным ончыктыман. Но тидэ гына шагал.

Мэмнан пырдыж газэтнан тӱн пашажэ иктэ лийман. Пырдыж газэт тунэммэ дэн воспитатэльнэ пашаштэ пэш кугун полшыжо. Садлан пырдыж газэт утларакшым тунэммашын сайлыкшэ вэрч кучэдалжэ. Класс, посна тунэмшэ-влак кузэ тунэмыт, мо ситыдымашышт уло, сайжэ мо уло, раш ончыктэн шогыман. Сай тунэммаш вэрч тангасымаш кузэ кайа, кӧ отличник—пырдыж газэт ончыктэн моштыжо. Мутлан 4-шэ альэ 5-шэ классыштэ матэматикым, руш йылмым, физикым, гэографийым альэ молым кузэ тунэмыт? Тидэ шотым посна примэр-влак дэн пырдыж газэт ончыктэн шогэн ок кэрт мо? Кэртэш.

Кӧ вараш кодын тунэмэш, молан, кузэ тудлан полшалтэш. Вот тыгай кӱлэш пашам пырдыж газэтлан шуктэн шогыман.

Чумыр школын пырдыж газэтшэ дэч посна, адак пионьэр организацын, отрӓдын газэтшат лийман. Нунылан тыгак пионьэр-влакын сай тунэмшашышт вэрч кучэдалман.

Пырдыж газэт лукмаш—кугу паша. Садлан тудым пагалаш, йӧраташ кӱлэш.

Пырдыж газэтыш пуртымо замэткэ-влак кугу ынышт лий. Пэш кӱчыкын да эн кӱлэшыжым гына ойырэн сэрыман.

Школлаштэ лукмо пырдыж газэтын пӱтынь содэржаньыжым лӱмын сайлымэ туныктышо ончэн лэкшэ, полшэн шогыжо.

Пырдыж газэт тунэмшэ, пионьэр-влакым ышкэ йыржэ сайын чумырэн мошта гын, тунам вара газэт пэш чот сайэмэш, газэтын пайдажат кугу лийэш.

20 экзэмпльарым шарыш

Кужмарий пэлэ кыдалаш школышто тунэмшэ (Р о ч г о район) Рэчкин Сакар каникул жапыштэ 20 экзэмпльар „Йамдэ лий“ газэтым шарыш

Козырэв Саньу.

50 экзэмпльар

Марий-Ошай пэлэ кыдалаш школышто тунэмшэ (Пижанкэ район) Зыков И. С. каникул жапыштэ 30 экзэмпльар „Иамдэ лий“ да 20 экзэмпльар „Кировские ребята“ газэт-влакым шарыш.

Вэдэрников В.

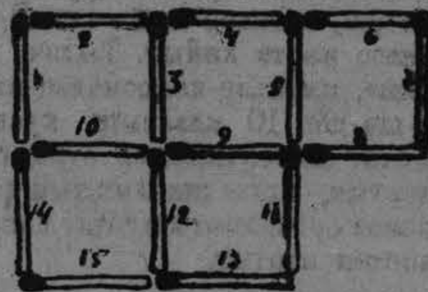
2-шо №-ан РЭБУС

Задачэ

Ты задачыштэ кызыт вич квадрат, тушто 15 шырпэ. 15 шырпэ гыч кум шырпыжым налаш кӱлэш, тунам лач кум квадрат гына кодэш. Могай номыран шырпым налаш?

Задачын отвэтшэ

14 йанварьыштэ пэчэтлалтшэ задачыштэ 37-ым пайлаш налмэ. Тидым Сотнур район гыч Воронков Н., Фэдотов Й., Шэрнур район гыч Волков Г., Звэнигэ район гыч Манжуров А. палэныт.

Тӱрыс палэныт

20-шо дэкабрыштэ лэкшэ 67-шэ номыран „Йамдэ лий“ газэтэш пэчэтлалтшэ задачэ влакым Бабин М., Волков И., Михайлов В., Макматов М., Камайэв С., Сувэров К. тӱрыс палэныт.

Молан тэндан матэриалдам огына пэчэтлэ

Рэдакцыш „молан вӱд йымак ок воло?“ лӱман сэрыш пурыш. Но тудын адрэсыжэ, лӱмжӧ, фамильыжат укэ, возэн огыл. Сандэнэ пурташ лийшашлык гынат, огына пурто.

Адак шарадэ-влакат йатыр пурат. Тугэ гынат, кодшо тылзылаштэ ик шарадымат пэчэтлымэ огыл. Тэндан шарадыштыда нимогай сӧралат ок лэк. Тэ чылаштат шарадэмын ончыл тынар йӱк палыжэ тыгэ тӱналэш, тушто тыгэ пыта манын сэрэда. Тугак отвэтшат сай огыл.

Ончыкыжым шарадыда кукшо ынжэ лий, шукыракшым рэбусым ышташ тӱналза.

* * *

Моисэйэв Кргорийлан (Матародо школ, Параньга район). Тый тӱрлӧ значок-влаклан нормым пуэн улына, а значокым огыт колто,—возэт. Эн пэрвойак кӧ-кӧ нормым пуэн,—нунын докумэнтыштым район физкультур совэтышкэ колтыман. Тужэч рэспублик совэтыш колтат, садыгэ кӱчык жапыштак значокан лийыда.

Самуткин В. дэн Николайэвлан—„полшышым йодына“—манын возэн колтымо сэрышдам ОбОНО-шко колтышна. Нунын могай полышым пуаш ыштымышт нэргэн, тэргэн налмэкэ тэндалан сэрыш дэнэ увэртарэна.

Отв. рэдактор—

Г. Г. БАЖАНОВ.

Упол. Марлита № 11. Тираж 10722 экз. Йошкар-Ола, Маргосиздатын 1-шэ типогр. ВЛКСМ Маробком органэ. Савыктышэ „Марий Коммун“